

De slechte keuzes van de laatste

Het einde van het Romanov-regime in *The Last Czars*

Begin twintigste eeuw ontquam Rusland niet aan de sociale onrusten die in heel Europa plaatsvonden. Dat was het begin van het einde van het Rusland zoals de wereld dat toen kende. In *The Last Czars* zien we de laatste jaren van het tsarenrijk onder de Romanovs. Dit docudrama geeft een interessant inkijkje in hoe een van de voornaamste families van Europa omging met de toenemende onrust in Rusland en de rest van Europa tijdens de eerste decennia van de twintigste eeuw.

Rima Minasian voltooide in 2018 de lerarenopleiding geschiedenis aan hogeschool Windesheim. Tijdens haar studie studeerde ze een half jaar journalistiek in Moskou.

Het is 1925, ergens in een Duits ziekenhuis, ver van de Russische grens. Zou er toch een overlevende zijn van de Romanov-familie? Er is een jongedame die beweert dat zij Anastasia is, de jongste dochter van de Romanovs. Haar oude tutor is de aangewezen persoon om haar te identificeren. Na dit korte fragment aan het begin van de eerste aflevering keren we ineens terug naar 1894, Sint-Petersburg. De begrafenis van tsaar Alexander III. In deze scène wordt al direct duidelijk hoe de verhoudingen liggen. De jaloeerse houding van de broer van de overleden tsaar, de angst en onzekerheid van de jonge en onwetende opvolger en de liefde tussen hem en zijn nieuwe vrouw. Abrupt wordt de scène onderbroken door de historici die op serieuze toon meer context geven aan de situatie.

‘Tsaar Nicolaas II werkte zich ieder jaar steeds verder in de problemen’

Onwennig, was mijn eerste reactie. De serie is nog geen tien minuten oud en als kijker ben je al twee keer gewisseld van verhaallijn, om vervolgens tekst en uitleg te krijgen door historici. We volgen eigenlijk niet een, maar twee verhaallijnen in deze serie: het historische, geloofwaardige verhaal over het leven van de laatste tsaar Nicolaas II, maar ook de verhaallijn na de Russische Revoluties waarbij we over de schouder van de tutor meekijken bij het identificeren van Anastasia. Het duurde even, maar uiteindelijk werd ik in alle verhaallijnen opgezogen.

Slechte keuzes

Tsaar Nicolaas II was erg bedreven in het maken van slechte keuzes. Hij werkte zich ieder jaar steeds verder in de problemen. Zijn persoonlijke problemen slokten zijn aandacht op, waarbij de toenemende onrust in zijn land en daarbuiten – met een wereldoorlog op komst – niet hoog op zijn agenda stonden. Zijn jongste kind Aleksej,

zijn enige zoon en daarmee de troonopvolger, leed aan hemofilie. De tsaar en tsarina besloten dit geheim te houden voor het volk; slechts een select groepje in de directe omgeving van de familie was op de hoogte. De ziekte van de troonopvolger werd het grote geheim van de familie en de keuzes die daarop volgden creëerden alleen maar afstand tussen het volk en het Russische hof. De eerste fout hierbij was om hun zoon uit de openbaarheid te houden. Ondertussen werd er tevergeefs gezocht naar een geneesmiddel.

Tot het moment dat Raspoetin deze kleine cirkel van vertrouwen aan het hof binnendrong. Door zijn enorme kalmtte geloofde de tsarina dat hij gestuurd was door God, om Aleksej te beschermen. De toenemende invloed van de monnik zorgde echter alleen maar voor meer chaos en wanorde.¹ De Romanovs trokken zich terug in hun eigen luxe wereld en de kloof tussen de familie en het volk werd nog groter, waardoor de afbrokkeling van het regime van de tsaar in een stroomversnelling terecht kwam. De tsaar besloot om het hongerige volk te onderdrukken en toen de Eerste Wereldoorlog uitbrak het land mee te slepen in een groot Europees conflict dat alleen maar nadelig kon uitpakken. En alhoewel Raspoetin in de vijfde aflevering van het toneel verdwijnt, bleef

Scène uit de serie *The Last Czars* met Raspoetin en de tsarina.

1 Het nummer *Rasputin* van Boney M (1978) en een heropleving in 2021 scoort hoog in de hitlijsten. Grote kans dat leerlingen het nummer kunnen meezingen! Wellicht een aansprekende introductie op de Russische Revolutie om het nummer samen te vertalen en fragmenten uit de serie te laten zien. Wie was Raspoetin en welke rol heeft hij gespeeld in een van de belangrijkste episodes van de geschiedenis van Rusland?

tsaar

tsaar Nicolaas zowel in de oorlog als in Rusland zelf catastrofale fouten maken, waardoor hij het volk onbewust naar een revolutie dreef.

Nog meer slechte keuzes

Nicolaas II is niet de enige die verkeerde keuzes maakte. Ook de documentairemakers hebben een paar keer de plank misgeslagen. Ondanks de zeer authentiek ogende decors en de culturele nuances die de acteurs goed oppakten, werd ik constant afgeleid door één aspect: het Britse taalgebruik. Dat deed geen recht aan de geloofwaardigheid van de serie en de acteurs. De keus om niet volledig Russisch te spreken is te begrijpen, maar het doet wel af aan de sfeer die een bepaalde taal en accent met zich mee brengt. Pas aan het einde van de serie komt er een bolsjewiek genaamd Joerovski naar voren die wél met een Russisch accent spreekt. Het was dan ook deze laatste van de zes afleveringen die voor mij echt de kers op de taart was. Na het drama rondom het establishment van de tsaar, de geboorte van de zieke opvolger en de komst van Raspoetin, bleef de serie naar mijn idee te lang hangen bij de relatie tussen Raspoetin en de tsarina. Pas in de laatste aflevering werd het weer spannend. In verhouding met de rest van de serie, die een mooie balans tussen dramatiek en historische feiten heeft, was het middenstuk – over de invloed van Raspoetin – te veel historisch giswerk. We weten immers niet wat zich daar heeft afgespeeld.²

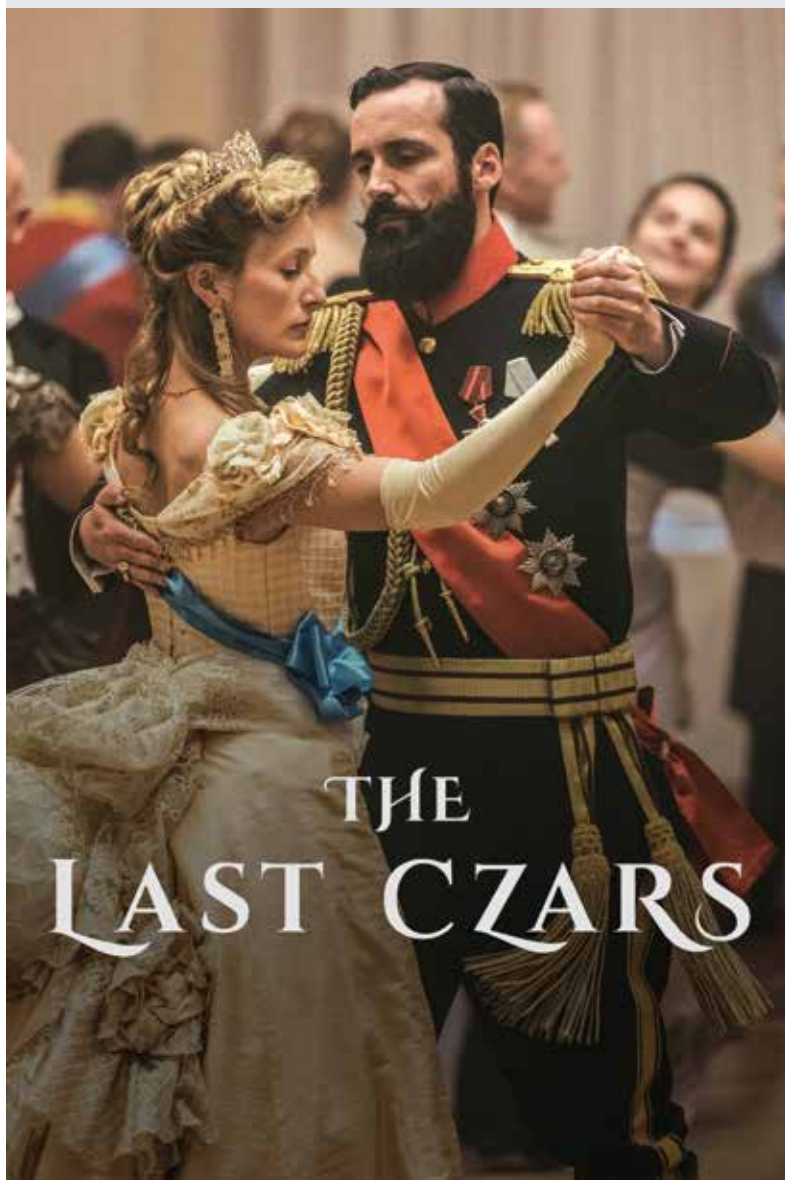
Bruikbare fragmenten

■ Aflevering 1 - De eerste toespraak van de tsaar - 17.57 tot 19.46:

De eerste toespraak van de tsaar laat zien hoe hij zijn regime gaat voortzetten. Onder invloed van zijn oom is de toespraak hard en autocratisch. In de klas te gebruiken als introductie van het begrip 'autocratie'. Wat denken de leerlingen dat ermee bedoeld wordt? In hoeverre kan er een vergelijking worden gemaakt met het Rusland van nu?

■ Aflevering 5 - Revolutie - 4.25 tot 13.48:

Er zijn natuurlijk veel verhalen over koningen en keizers die worden afgezet door het volk. Voor mij als leerling was dat altijd een heel vreemd concept. Waarom vluchten ze dan niet? In de beelden wordt prachtig de onwetendheid van de tsarina weergegeven. Hierbij zie je niet alleen heel goed de afstand tussen de Romanovs en het volk, maar zelfs de afstand tot hun eigen leger.

The Last Czars (2019)

Duur: zes afleveringen van circa 45 minuten

Regie: Adrian McDowall en Gareth Tunley

Acteurs: Robert Jack, Susanna Herbert, Ben Cartwright

Te zien op: Netflix (16+)

Gedurende de serie word je overwegend meegetrokken in het verhaal van de Romanov-familie, zodat je het gevoel krijgt onderdeel van het verhaal te worden en bijna vergeet dat de tsaar het volk zwaar onderdrukte, er vele hongersnoden waren en dat het land in een staat van anarchie verkeerde. Je ziet namelijk het persoonlijke leven van mensen aan het Russische hof, geen koelbloedige onderdrukkers. En dat is wat deze serie zo goed maakt. Je ziet de mens, je begrijpt hun verhaal en je ziet hun emoties en zwaktes. Ook al leidden de vele verkeerde keuzes van Nicolaas II tot de Russische Revolutie van 1917 en het einde van de tsaren. ■

■ Net als bij de bejubelde serie *The Crown* gaat het over een persoonlijke geschiedenis die overwegend achter gesloten deuren heeft plaatsgevonden. Dit bronnenprobleem zorgt dat de makers te veel naar eigen inzicht – of vanuit dramatisch oogpunt – het verhaal moeten invullen.